

Posudek disertační práce

Autorka práce: Mgr. Hedvika Novotná

Název práce: Konstrukce paměti: post-holocaustová memoárová literatura v českém diskurzivním prostoru

Místo a rok zpracování: Praha, Fakulta humanitních studií 2018

Práce Hedviky Novotné si klade za cíl interpretovat memoárovou literaturu židovských autorů, kteří přežili holocaust a rozhodli se své osobní prožitky zveřejnit v písemné formě. Autorka si u autobiografických vyprávění především klade otázku, jak jsou narace uspořádány, k jakým tématům se vyjadřují a jak jsou líčena jednotlivá období, o nichž vypravěči napsali. Práce je, vzhledem k záměru autorky, strukturována chronologicky. Pojednání o jednotlivých historických epochách jsou prokládána teoretickými kapitolami, jež se volně vztahují k autobiografickým vyprávěním.

Úvodní kapitoly práce jsou věnovány problematice paměti. Autorka se zde vrací k otázce vztahu individuální a kolektivní paměti, jak byl ve 20. letech 20. století vymezován Mauritzem Halbwachsem a později tematizován dalšími autory, jako například Pierrem Norou a Paulem Ricoeurem.

Na úvodní teoretickou kapitolu navazuje pro práci významnější pasáž nazvaná *Formování diskurzu minulosti ž/Židů v českém post-holocaustovém prostoru*. V této kapitole autorka kvalifikovaně shrnuje vývoj zájmu a možností publikovat memoárovou literaturu v českém prostředí, včetně překladové. Částečně tak též reflektuje i zahraniční vlivy. Soustředění se na české jazykové prostředí je z hlediska rozsahu tematiky uvážlivou redukcí. Na druhé straně lze předpokládat, že židovští autoři reagují na širší celosvětové podněty a na vývoj diskurzu o holocaustu ve světové literatuře, přestože autoři, kteří tvořili v socialistické éře, měli tuto možnost limitovanou. Silný akcent na českou produkci, který není vyvážený deklarovanou znalostí memoárové literatury o českém prostředí v jiných jazycích, vzbuzuje otázku, zda nesledujeme pouze interpretaci historie přizpůsobenou českojazyčnému čtenáři nebo dobovému diskurzu v českém prostředí. Tato redukce je samozřejmě možná, ale i v tomto případě je komparace na místě. Tato otázka se zdá aktuální například při autorčině práci s naracemi v dokumentačně relativně chudé kapitole o druhé republice. Vyprávějící se k tomuto období nevyjadřovali? Z textu se jeví, že diskurz majority a minoritního obyvatelstva se shoduje. Bylo by však užitečné podrobněji komentovat. Uvedený deficit je v některých následujících kapitolách vyvážen. Například v kapitole *Diskuse o paměti traumatu*, kde autorka pracuje s výsledky Jeffreyho C. Alexandera získanými z amerického diskurzu.

Výraznější jsou kapitoly soustředěné na dění po druhé světové válce. Například kapitola zaměřená na konec války a návraty domů z koncentračních táborů. Použité ukázky nikoli neočekávaně, ale přesvědčivě dokumentují ambivalentní situaci, v níž se navrátilci začali nacházet při hledání nového smyslu života za asistence špatně fungujícího byrokratického

aparátu a s komplikovanými mezilidskými vztahy kolem sebe. Kapitola je zajímavě členěna a komentovaná vyprávění by jistě bylo možné dále zpracovávat z hlediska politiky paměti. Autorka by se například mohla ptát, proč cítili vypravěči potřebu odsoudit pomstu ulice na Němcích? V textu by bylo jistě možné vznést otázku, v jakém roce se k tomuto tématu vyjadřovali. Proč cítili potřebu projevit právě na tuto událost názor a proč ten, kdo tehdy jednal jinak se tím v dobovém kontextu nechlubí i když těsně po druhé světové válce právě takto dával najevo svůj názor a svoji orientaci?

Ocenění z hlediska práce s naracemi zaslouží, že autorka reflektovala odlišný způsob vyprávění reemigrantů, kteří přicházeli ze západních zemí a navrátilcích se z koncentračních táborů. Autorka ukazuje, že reemigranti, na rozdíl od navrátilcích se z koncentračních táborů, si mnohem podrobněji všímají například změn v politickém klimatu a politické situaci obecně. Zároveň však též ukazuje, že řada reemigrantů i navrátilců z koncentračních táborů byla prokomunistické orientace. Další alternativa, odchod do Palestiny je sice v textu zmíněna, bohužel není dokumentována memoárovou literaturou. Pokud již memoárová literatura není citována, bylo by dobré alespoň zmínit díla, která s touto alternativou pracují.

Jak již bylo řečeno, velmi zdařile se s kolekcí memoárů pracuje v kapitole *Diskuze o paměti a traumatu*. Zde zaznamenávám práci s textem v intencích, které autorka deklarovala v úvodu. Důsledná analýza a interpretace textu se pak objevuje v kapitole *Politické procesy v autobiografiích*. Zejména v těchto dvou kapitolách autorka prokázala, že umí používat metodologický aparát, který popisuje a k němuž se deklarativně hlásí. Objevuje se i čtenář, kterému je produkce určena. Pokud by na něj autor nechtěl brát zřetel, asi by nic nevydával. Autorka ukazuje, že si uvědomuje, že čtenářské prostředí vytváří selekci. Existují stovky jiných interpretací, které nikdy nebyly vydány právě proto, že jsou jiné. V kontextu publikovaných děl však nepublikované vzpomínky mohly hrát úlohu a tento aspekt v práci do určité míry chybí. Hedvika Novotná odhlíží od osobního kontextu autorů, na jehož základě svá díla vytvářeli. Pracuje jen s literární výpovědí, ale právě etnografie by mohla do celého děje ještě promítnout osobní a širší společenský kontext, v jakém byla paměť konstruována. Zde by ale bylo nutné vstoupit do společenství, v němž autoři žili nebo doposud žijí. Jak se ukazuje v kapitole o intertextualitě, autorka si toto uvědomuje, ale tento krok nepodstoupí.

Předložený rukopis splňuje všechny požadavky na disertační práce, prokazuje vysoké teoretické znalosti autorky a její schopnost uskutečnit empirický výzkum. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji klasifikovat výrokem prospěla.

V Praze 2. 1. 2019

Doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.

oponent